

սաստանի մըն ալ շնութեան, որուն գործադրութիւնը թէեւ ժամանակին պարագաները չներեցին. բայց եւ այսուհետեւ Պաֆայէլ Թօնյամիք, որ 1750ին Գաղափարի զգուած էր առաքելութեան համար, հն ըստ մասին գործադրելու ձեռք զորկուած վերոյիշեալ խորհուրդը՝ Կուսանաց հնկերութիւնը հաստատելով, մասկրունթեան կանոն մը առանգելով եւ այդ շալին մէջ անոնց առաջնորդելով, որովհետ յետոյ 1760ին Քերերշին երկու քայլերը թերեզա եւ Պետրոս Խուալիս երթարդը ձնանդ տուին Ընդունոյի Հայազգի հաւատատուար կուսանաց:

Հ. Միքայէլ Գասպարեան կ. Պոլիս գտնուած ատեն և եպիսկոպոս ընտրուած էր Յակով Կաթողիկոսէն, զօր վախճանեալ զտու երե Լեբանոն հասաւ. Արգիլիսան հայրապետն մահը ողբացին ամեն մրցանակունք գւանիթորը. Աւանդեց նու հոգին իր Ապարշն ձեռքը Հոգուոյն Սրբյա գալուստն օրը 10 Յունի 1753ին. Անոր Մարտիր մեծ հանգեսով Զմանակն Քիյոյ վոխագրուեցաւ. եւ հոնթազուած Արքահամ Պատրիարք առաջնորդ քով. Դար մ' Եպաքն ալ երբ Քիյոյ վահեց մեղք կը վաճառուեր, մեր մարգարին անոր ուսկերը հանելով, ինչպէս նաեւ անոր հարազատն Արքահամ Աթթարու, եւ կապարեց արքեն մէջ բաժանաբար ամփոխելով Հռոմ վոխագրեցին, եւ հոնթ. Ա. Կուսանարի վանան եկէցիցին աւանդաւանն մէջ հողն տակ ծածկեցին. Զմանականը ալ փութացին Արքահամ Պետրոս Առաջնոյ սովերաց փոխագործթեան համար, զոր կատարեցին Թափական Հանդէփու եւ տանիւլով թէալցին Զմանառու եկէցիցուն զասուն մէջ կաթողիկոսան աթուոր վերոյիշեալ Գէնրեան Բարեմդ Եպիսկոպոսուն ունեցաւ:

Հ. Միքայէլ Գասպարեան Եպիսկոպոս ձեռնադրուելով սիհն Հոռոսական հայրէւն կաթողիկոս ընտրուեցաւ եւ Հայօդեց Յակովայ. Միքայէլէն Ետք ալ կաթողիկոսան աթուոր վերոյիշեալ Գէնրեան Բարեմդ Եպիսկոպոսուն ունեցաւ.

Այսուհետեւ Ասուանան վաճառականին տունը՝ բանին Ասուուց վաճառականութեան փոխուելով՝ աստուածային երանութեան արժանացաւ, թողով զտաւի ի Սիսն Աստանեան Միքայէլը, փառաւորեալ Աւագամեծ ար Պաշտօն նէփէք եկեղեցաւ:

Հ. ԽՍԱՀԱԿ Վ. ԱՐԱՊՈՅԱՆ
ՄՏԱԲԱՆ ԵԱՑՈՒԵՑՆ

ՀԱՅՈՒՅ

ԵՎԱՐԵՔԻ ՔԱՐԵՎՈՒԹՅՈՒՆ Ի ԵՎԱՐԵՎՈՒԹՅՈՒՆ
1848 ԵՎ 1849 ԵՎ ԵՎԱՐԵՎՈՒԹՅՈՒՆ Ի ԵՎԱՐԵՎՈՒԹՅՈՒՆ

(Հ-Հ-Հ-Հ-Հ-Հ-Հ-Հ-Հ)

Կէրպակուած է, շատ մը մանր ապրանքներու եւ առարկաներու ցանին, որնք Եղիսաբեթուապուեցիներէն կողապատած՝ ու գտնուած են գեղացիներու քով:

Եղած կողոպուտներուն վրայօք Պիրդհովի տօնավաճառի պաշտօնարանն ալ տեղեկութիւններ կու տայ 1849 ապր. 28ին Եղիսաբեթուապույց սոտիկանութեան: — Ենթափականութեան վերատեսութիւնը, կը գրէ Պիրդհով, որ ետեւէն իյնայ, տեղկանայ ու նայի թէ հոն տեղի վաճառանոցին մէջ ինչ յափշտական բաներ կը գտնուին Եղիսաբեթուապուսէն: — Տօնավաճառի պաշտօնատունը պատասխան կու տայ Եղիսաբեթուապույց սոտիկանութեան կու յաջորդ կերպով:

“Պատաւական սոտիկանութեան վերատեսութիւն: — Մէտիաշի գաւառական սոտիկանութեան համարակալութենէն, ամսոյ Զինի ընդունած յանձնարարութեան համամատ, ներքոյ սոտրագրեալ տօնավաճառի պաշտօնարանն իրեն պատիւ կը համարի — արդէն Քանկաց՝ վերին տեղակալին ձեռքոք Եղիսաբեթուապոխն Խրկելու հրամայած — ու ամսոյն 13ին, հետզեւաէ ժողոված ու հոն խրկուած՝ բայց անկէ նորէն ետքարձած առարկաները՝ մէծարքոյ սոտիկանութեան վերատեսութեան կարգելու:

Ակից զտա, Միքայէլ Շգուլէր տուած է, ուսի վրայ կեցող ժամացոյց մը (Stockuhr) — երկու սեղանի սփուոց — ինը անձեռոց — ութը սրբիչ: — Դարձեալ՝ մէկ հոս տեղացիի մը գնած ու հաւանականորէն Եղիսաբեթուապուէն կողոպտած եւ բերուած բաները, — ու երկու կոտր հասարակ բրդէ ծածկոց (Kotzen) — ողին ամսնի կափարիչ մը, եւ վերջապէտ՝ երկաթի գաւառան մը:

Սուրբ՝ զր Շգուլէր կողոպտած է, կըսէթէ Ձայնոլ հարիւրագետին տակ եղած հունգարացի զինուոր մը տուած ըլլայ իրեն, — իսկ Հօնոնտօրքիցն, որմէն որ կապոյտ միջակապն (Bandé) առած է չի ճանշնար:

Եմ, մէծարքոյ սոտիկանութեան վերատեսութեանը

Խննարհ ծառայ

Պէրդհովի

անավաճառի պաշտօնանէն:

ԱՌԵՎԱԿ ԱՌԵՎԱԿ յ. յ.

գաւառապուր:

ՅԱՀԱՆՆԵՆ ԱՌԵՎԱԿ յ. յ.

նոտարին:

Ուրիշ գրութիւն մըն ալ կայ առջեւնիս, նշնակն Պէրդհովմէն: — Գրողը Պետրոս Ռոդի վաճառականն է, որ ցաւով կը յայտնէթէ:

Եկիշվար գտնուող որդւոյն քովն ալ գողունի բաներ գտած է, զորով իրենց ծշմարիս տիրովը կը վերագրածնէ: Կ'աւելցընէ և ամակին մէջ, թէ իրեն համար շատ վշտացուցիչ բան է, որ իր օրդին ասանկ բաներու մէջ մտա՞ խռունուած է:

Ահասասիկ Եղիսաբեթուպոլսս խորհրդականնն, Սիմոն Լէնկէլեանին գրուած նամակին թարգմանութիւնը:

“Մեծարդոյ Տէր.

Վերջն ատենները, Եկիշվար, որդւոյս քով գտնուած ատենս, ոոք կոփեցի եւ խսուռթեամբ իրմէն պահաջեցի, որ ձեռքն եղած անդրբագրին համեմատ, ամէն Եղիսաբեթուպոլսէն յափանակուած ապրանքները գեռ ետ գարձուած չեն: Ինձի անոնց ուր ըլլալը յայտնէ, եւ ամեններին բան մը գաղտնի չպահէ եւ չըւրանայ. որովհետեւ իմ հայրական ձեռքս վրայն կը վերցընեմ: Աս սպառնալիաց հետութիւնն անեղաւ, որ բոլոր առնեած ամսերն՝ ամբողջապէս գոայ: — Ուստի կ'աճապարեմ Հրամանոցդ, մայածներն ալ ներփակած ցանկին համեմատ ետ դարձընելու: — Աս ընելու ատենս, իռնարչութեամբ կ'աղալէմ, որ անոր ստացմանը վրայօք, ինծի անդորրագիր մը տալու բարեհամբ:

Որիս, վայագ կոչըմէ մը, խռունուած (meierte) չուխայի մացորդ մը գնեց ու հոսանդի գերձակի մը (որ զանիկայ կտրսած է) ներփակած ապահովագրութեան (Gegenschein) համեմատ՝ ժաման է: Չուխան — կանգունը հինգ փորինով՝ — լաւ վճարուած է: Ու որովհետեւ այս ստուացուածն ալ, թէ եւ դնած է, իր յատոկ ինչքը չեւ ուստի անոր փոխարեն, գերձակէն ընդուռնած 20 փորինը՝ վերի ապրանքները տանողն հետ կրիստոնէ: — որովհետեւ ամենեւ չեմ կրնան տեսնել: որ ինչ որ անսղզզ ճամբոր մաստիկուած է, ապօրինարոր տիրողը քով մնայ: Իմ պատրու պատուաւոր մարդիկ ճանցուած էին: Ուստի ինծի համար շատ վշտացուցիչ եւ ցաւալի բան է տեսնել հիմակ, որ իմ օրդւոյս անհնազմանդութեամբ իմ պատու մէջ փարփառթին ըլլայ:

Խնդ զինքս ասկից ետքն ալ, մեծապատռութեանդ բարեկամութեամբ յանձնելով՝

եմ ամենախոնարհ ծառայ

Յուն: Պէտրոս Ալեք: յ. յ.
վաճառական:

Պէրգուլմ, 1849. մայիս 13.

Լաւ հօր ու պատուական վաճառականին ձեռք մերած ապրանքներն են յալորդները: “Երեք պրակ լայն, հիւսուած նիւթ (Weberzeuge).

Երկու պրակ, միեւնշնէն. աւելի նեղ. Մէկ կտոր, կապոյտ, հասարակ ծածկոց (Kotze).

Մէկ կտոր, նշնէն. շերտաւոր: Մէկ կտոր մացորդ (Restel) գրանցդատի quadr. Moldon:

Իրական գրամ, 20 ֆիօրին.

Ալոյ: յ. յ. յ.

Եղիսաբեթուպոլսէն քանի մը մղն հեռուեղող որոդ գելէն ալ, 1849 ապր. 13ին, յաշորդ գողունի ապրանքները բերուեցան քաղաքունակով մը.

“Թովման Գայլ, կ'երթայ քաղաքդ ինը կտոր հասարակ ծածկոցվ՝ — մէկ կտոր մթագոյն կանանց զգեստով՝ — մէկ կտոր թամբզով՝ — մէկ ձերտուան վերնազդեստով՝ — երկու սրունցով՝ — մէկ նելլ մը բան պարտնակող ծրարով՝ — երկու կտոր որորանով՝ — մէկ կտոր սպիտակ ասուեայով եւ՝ — մէկ կարմիր սոսայնով՝: — Սորոգրութիւն անընթեռնի:

* * *

Վերին Ֆէյէր գաւառին Գէրէշտ գիւղաւաննն մէջ՝ Եղիսաբեթուպոլսէն յափշտակուած շատ մը ապրանքներ գտնուեցան: Զատոնք՝ Յովէ. Գոլչ, հնա տեղի գաւառաբաժնի գտաւաւորն 1849 յունի 20ին Յովսէիք Զաքարիաշ գործակասարին յանձնեց:

1849 մարտ 28ին Լուգովիկոս Աշ ու Յովսէիք Գոլչաչ՝ ծանուցին Եւգինիոս Լէնկէլեան պիրովին պաշտօնապէս, որ գաւառական պաշտօնատարութեան հրամաննն համեմատ, քննութիւն ըստին եւ բաւական կողոպտուած բան գտան: Ուստի բարեհամի քաղաքն ու գոյ Տօմալը գելն, որ հնա գտնուած, իրեն վերաբերեալ բաներն առնաւ տանի: — Ահասասիկ ծանուցազրին թարգմանութիւնը:

“Մեծարդոյ Տէր գատաւոր:

Եղիսաբեթուպոլսս գժբախտ կողոպուտէն ետեւ, մեր գաւառական տեսչութիւնը մտադիր եղաւ, որ եթէ մեր իշխանութեան շըլանին մէջ, անանկ յափշտակուած առարկաներ գտնունքն վաս կրողները տեղեկացնենք: Ուստի կը յայտնենք եւ Զեր առջնուը կը գնենք, որ Ցումարտի

եւ Հովհանոսի մէջ շատ մը սաւան գտնուեցաւ: — Ըստրէ ըրէք, այս բան — Չեր իշխանութեան շընանին մէջ — ամէն մէկուն — ծանուցանելու եւ հրամայելու, որ վաղն առտու, մինչեւ ժամը տասը՝ վասա կրողները՝ հոռ, Ցումալի մէջ, Աչն տունը ներկայանան եւ իրենց վերաբերեալ առարկաներն առնուն տանին: — Կի մեծարանօք, ենք Տեսարդոց Ցեր դատաւորիդ.

խոնարհ ծառաներ

Լուրդուն Աւ. յ. յ.

Յովհէ Վահան. յ. յ.
դաւառարաժնի դատաւոր,

Տունալու. 1849, մարտ 28

Քաղաքային դիւնանատան մէջ, ուրիշ գրաւութիւն մըն ալ կը գտնենի յաջորդ վերնագրով ու բովանդակութեամբ:

Եղիսաբէթուպուսոյ քաղաքաբաշխութեան կողմանէ խաւրուած գործակատարներուն Ենտուն էնսէյէլէան խորհրդականին ու Ենտուն Գոզզայեան քաղաքացոյն — ժողոված՝ բայց Հայոցմէ կողպտուած՝ եւ յանձնակատարութեան յանձնած գողունի առարկաներուն եւ ապրանքներուն ցանեն — որովք Հունտարքէն եւ Ցօմալէն Ծիլիչլար փոխադրուեցան եւ անկէ քաղաքան բերուեցնեն:

Մեծ Գաբուշէն, մայիսի 3ին, քաղաք բերուեցան ան կողպտուած բաները.

Մէկ երկաթէ շընանակ — մէկ եռոսանի կաթսայ — մէկ պալիկ վլատրան — երիս վերմակ — հինգ բարձ — մէկ անկողնն — ձիու մորթ մը — հինգ կտոր հասարակ ու մէկ աղէկ երկայնամազ ծածկոց — երկու երկաթի շընանակ — երկու կտոր թիթեղէ վառարան, — մէկ փայտէ մազ — մէկ մանելու անիւ — մէկ մետաքսէ վերմակ — սոսի աման — մէկ աւրուած պատի ժամացց մը. — լաթի մը մէջ խոլ մը մանկ բաներ. — մէկ հինցած մուշտակ — մէկ վարդագոյն կանանց զգեսան մը, — երեք տոպարէի մէջ զանազան ապրանքներ, — երկու ամառաւած վերաբէռ, — մէկ սեւ շուխոյէ վերաբէռ մը — մէկ շապիկ — երկու ճերմակ բամկոն — մէկ կանաց շշազգեստ, — մէկ սեղանի փոսք. — մէկ մեծ ծածկոցի մը մէջ՝ զանազան առարկաներ. — մէկ փուոց — փառտիկ — մէկ կացին — քնար մը — 8 մանգապ. — 5 հողարիդ. — մէկ երլաթէ եղան — զրան կուռնիներ — սկաւառակ, օղակներ — երկու դլարկ — մէկ անձրեւնոց — մէկ կաքաւախա-

դութեան աղնիս բարակ զգեստ — երկու դրդ երկաթի կուռնկ — մէկ տապակ — մէկ պղնձէ կշորդ — մէկ պղնձէ սկահակ — մէկ ժամանակիս ծուղակ — երկու անագէ պնակ — մէկ ծիախոտ կորելու դանակի, — մէկ երկաթէ մաղ — մէկ երկաթի ողբէկէ (Bügeleisen) — մէկ կաթսայ:

Առանց նման ցանկեր գեր շատ կան դիւանատան մէջ. բայց զանց կ'առնեմ անոնցմավ ընթերցուներս ձանձրացնելու. մանաւանդ որ գրեթէ միեւնոյն բաներն են:

Իրեն ասանկ ըլլալով ալ, հարկաւոր տեսայ, Եղիսաբէթուպուսոյ ազգայնոցմէ կողպտուած վերագրեալ բաներուն և անբաման ցանկը յառաջ բերելու, որպէս զի տեսնեն ընթերցողք մէկ կողմանէ, թէ որը չափագիկ ու որը չափագիկ աշք անկած էին ազգայնոց ստացուածքին վկայ — եւ մէկալ կողմանէ, որ գաղափար ու նենան, թէ ինչչափ երկայն ատեն պէտք է որ տեւած ըլլան կողպտուներն, որ յափշտակողք՝ ազատ ատեն ունեցած են, մինչեւ ասանկ մասր ու չնչին բաներու. բայց ալ ձեռք դնելու:

8042. Անծծի

Կ Ե Ն Ս Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ԲԻՒՑ ԳԵՂՑ. ՆԵՇԵՑԵՑ Է ԽԵԽԵԽԵԽԵԽԵ

(Հ-ը-ո-ւ-ո-ւ-ս-է-ւ-է)

1864 Յունիս 26ին է¹, որ ատենապետելով Ազգային ընդհանուր ժողովին՝ կը ներկայացնէ հայ երկու խիստ կարեւոր առաջարկութիւն. մէկ կը վերաբերէ Ազգ. Սահմանադրութեան վերաբնութեան, որ ըստ օրինի կրնար տեղի ունենալ հինգ տարին անգամ մը, եթէ հարի գատուէր. Յուսինեան կ'առաջարկէ դիտողութեան տեսարակ մը բանել Մայր Գիւանին քոյլ, և հինգ տարաւան միջցին՝ արձանագրել հնու վերաբնութեան գատուած յօդուածները. Խոհական եւ իմաստուն ասաջարկ, զոր ընդհ. ժողովն անմիջապէս կ'ընդունի առանց վիճաբանթեան:

Երկրորդ առաջարկութիւնն էր՝ Ազգային Տուբքի կանոնաւոր հաստատութիւնը², որուն

¹ «Առենքարբիւնած Ազգ. Խոշշեց», (Բացում 1860—1870 ամաց) կ. Պատի, ուու. Ասորեստ 1890, էջ 119.

² Անդ. էջ 120.

³ Անդ. էջ 121. և. «Մասկուս», 13րդ առքի Յաւելուած Քրի. 648ի, 11 յուլիսի 1864.